

Danskerne, islam og muslimer

Af professor Peter Nannestad, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

Siden terrorangrebet den 11. september 2001 og Muhammed-krisen i 2005 er spørgsmålet om danskernes holdning til immigration og integration i stigende grad blevet overlejret af spørgsmålet om danskernes holdning til islam og muslimer. Medens det første er ganske velbelyst, ved vi betydeligt mindre om det sidste. Længt de fleste holdningsundersøgelser på området fokuserer på holdningen til indvandrere uden at tematisere spørgsmålet om deres religiøse tilhørsforhold. En ny meningsmåling, Voxmeter har gennemført for Center for Forskning i Islamisme og Radikaliseringssprosser (CIR) ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet i december 2010, giver imidlertid et indblik i, hvordan danskere stiller sig til bestemte spørgsmål vedr. islam og muslimer.

Meningsmålingen, der er baseret på en repræsentativ stikprøve på 1007 interviewpersoner, belyser tre spørgsmålskomplekser:

- Interviewpersonens personlige holdning til islam og muslimer
- Interviewpersonens opfattelse af holdningen til islam og muslimer i det danske samfund og hos danske myndigheder
- Interviewpersonens opfattelse af betydningen af begrebet "islamofobi" og af islamofobiens udbredelse i det danske samfund.

Overordnet set viser besvarelserne en vis usikkerhed om emnet islam og muslimer hos respondenterne. "Ved ikke"-procenterne er forholdsvis høje i forbindelse med adskillige spørgsmål – helt op til 28 procent i forbindelse med spørgsmålet om, hvad "islamofobi" egentlig betyder. Der kan selvfølgelig også være tale om, at respondenterne ikke har ønsket at svare på spørgsmålet. I de fleste tilfælde er "ved ikke"-procenten højere blandt kvindelige end blandt mandlige respondenter, lige som den er – til dels kraftigt – stigende med alderen. Der ses endvidere en vis social bias, idet "ved ikke"-procenten har en tendens til at falde med stigende indkomst.

Personlig holdning til islam og muslimer

Svarpersonernes personlige holdning til islam og muslimer er søgt afdækket gennem følgende spørgsmål

- "Islam som religion er en trussel mod Danmark"
- "Jeg ville ikke bryde mig om, hvis min søn eller datter giftede sig med en muslim"
- "Hvad er din holdning til at have en muslimsk nabo?"

67,5 procent af alle respondenter, der har tilkendegivet en mening (dvs. svaret andet end "ved ikke"), er uenig eller meget uenig i, at islam som religion skulle være en trussel mod Danmark. Andelen, der er uenig eller meget uenig, er lidt højere blandt mænd (70 procent) end blandt kvinder (65 procent). Også alderen ser ud til at spille en rolle: blandt de 18- til 29-årige er kun 18 procent af respondenterne enige eller meget enige i, at islam

udgør en trussel mod Danmark; blandt respondenter på 70 år og derover er den tilsvarende andel 58 procent.

Et (lille) flertal af samtlige respondenter, der har udtrykt en holdning (58 procent), muslim, er med 42 procent altså forholdsvis høj blandt danskere. I hvilket omfang dette kan være med til at forklare den relativt lave hyppighed af blandede ægteskaber i Danmark, afhænger af, i hvilket omfang unge danskere i deres valg af ægtefælle lader sig påvirke af forældrenes præferencer. Dette omfang er antagelig ringe. Blandt kvinder er modviljen mod eventuelt at få en muslimsk svigersøn eller -datter mere udbredt end blandt mænd (47 mod 36 procent), ligesom modviljen mod en søn eller datters eventuelle giftermål med en muslim tendentielt stiger med alderen. I højindkomstgruppen (husstandsindkomst 800.000 kr. og derover pr. år) er villigheden til at acceptere en eventuel muslimsk svigersøn eller -datter højere end i lavindkomstgruppen (husstandsindkomst under 200.000 kr. pr. år). Andelen, der erklærer sig villig til at acceptere en muslimsk svigersøn eller -datter, er 67 procent i højindkomstgruppen mod 56 procent i lavindkomstgruppen. I denne forbindelse bør man imidlertid ikke glemme, at sandsynligheden for faktisk at få en muslimsk svigersøn eller -datter af sociale årsager nok er betydelig mindre for respondenter i højindkomst- end i lavindkomstgruppen, så i en vis udstrækning er tilkendegivelsen af tolerance over for denne eventuelitet blandt respondenter i højindkomstgruppen "gratis".

Umiddelbart ser det ud til, at deres nabos religion er ret underordnet for de fleste danskere. 90 procent af respondenter, der har tilkendegivet en holdning, erklærer sig ligeglade med, om deres nabo er muslim eller f.eks. kristen. I procent foretrækker en muslim som nabo, og 9 procent foretrækker, at naboen ikke er muslim. Sammenholdt med den kraftige tendens til boligsegregation mellem indvandrere og danskere indikerer dette resultat, at den boligsegregation ikke primært skyldes, at danskere ikke vil bo sammen med muslimer, fordi de er muslimer. Årsagen kunne i stedet tænkes i højere grad at være, at mange muslimske indvandrere kommer fra mindre udviklede lande, har ringe eller ingen uddannelse og derfor intet eller lavt lønnet arbejde, og at deres sociale status følger. Segregationen er i denne forklaring socialt snarere end religiøst baseret og kan således ikke umiddelbart tages som udtryk for diskrimination mod muslimer. Holdningen til at have en muslim som nabo er ikke forskellig blandt kvinder og mænd, og der er ikke nogen entydig sammenhæng med alder. Derimod er der en sammenhæng med indkomst: i lavindkomstgruppen (hvor sandsynligheden for at have/få en muslimsk nabo må antages at være størst) er "kun" 80 procent ligeglade med, om deres nabo er muslim; i højindkomstgruppen (hvor denne sandsynlighed antagelig er temmelig ringe) er den tilsvarende andel 94 procent.

Opfattelsen af holdningen til islam og muslimer i det danske samfund og hos danske myndigheder

Svarpersonernes opfattelse af holdningen til islam og muslimer i det danske samfund og hos danske myndigheder er belyst ved følgende spørgsmål:

- "Hvordan mener du, at danskernes forhold generelt er til islam som religion i Danmark?"
- "Hvor enig er du i påstanden: "Muslimer i Danmark er den befolkningsgruppe, der bliver behandlet dårligst af danskernes generelt?"
- "Hvor enig er du i påstanden: "Muslimer i Danmark er den befolkningsgruppe, der bliver behandlet dårligst af myndighederne?"
- "Hvor enig eller uenig er du i påstanden: "Islam som religion er den mest udskældte religion i Danmark?"
- "Hvor enig eller uenig er du i påstanden: "Muslimer er selv skyld i, hvis de er udskældte i Danmark?"

Et flertal (61 procent) blandt de respondenter, der har tilkendegivet en mening, opfatter danskernes forhold til islam som religion generelt som dårligt eller meget dårligt. Der er ikke stor forskel mellem opfattelsen hos mænd (60 procent "dårligt" eller "meget dårligt") og kvinder (62 procent "dårligt" eller "meget dårligt"). Yngre har en tendens til at opfatte danskernes forhold til islam som religion som mere positivt end ældre, og der er en tendens til, at respondenter i lavindkomstgruppen opfatter danskernes forhold til islam som dårligere end respondenter i højindkomstgruppen.

Selv om 61 procent af respondenterne opfatter danskernes forhold til islam som religion som dårligt eller meget dårligt, er det kun lidt over halvdelen (52 procent) blandt dem, der har tilkendegivet en mening, der er enig i påstanden om, at muslimer i Danmark er den befolkningsgruppe, der generelt bliver behandlet dårligst af danskernes. Denne forskel kan muligvis tages til indtægt for, at respondenterne i en vis udstrækning skelner mellem holdningen til islam som religion og holdningen til muslimer. Igen er der kun en beskednen forskel mellem opfattelsen hos mænd og kvinder (hhv. 51 procent og 53 procent "meget enig" eller "enig"). De 18- til 29-årige er mere tilbøjelige til at være enige i, at muslimer er den befolkningsgruppe, der generelt behandles dårligst af danskernes, end respondenter på 70 år eller derover, men ellers er sammenhængen mellem denne opfattelse og alder uklar. Der er kun en svag sammenhæng mellem husstandsindkomst og opfattelsen af, at muslimer er den gruppe i Danmark, der generelt behandles dårligst af danskernes.

Medens et flertal af respondenterne opfatter den danske befolknings forhold til islam som religion som dårligt eller meget dårligt, gælder noget tilsvarende ikke for opfattelsen af danske myndigheders forhold til islam. Her er det kun et mindretal (45 procent) blandt dem, der har tilkendegivet en mening, der opfatter dette forhold som "dårligt" eller "meget dårligt". Forskellen mellem mænd (40 procent "dårligt" eller "meget dårligt") og kvinder (50 procent "dårligt" eller "meget dårligt") er dog i dette tilfælde noget mere markant, medens der ikke er nogen klar sammenhæng med alder. Respondenter i højindkomstgruppen vurderer myndighedernes forhold til islam som religion mere positivt (37 procent "dårligt" eller "meget dårligt") end respondenter i lavindkomstgruppen (44 procent "dårligt" eller "meget dårligt"). Men i begge grupper er der altså et flertal, der opfatter dette forhold som godt.

Der er – ikke forbausende – stor usikkerhed om, hvad begrebet islamofobi egentlig dækker over. Hele 28 procent af respondenterne har svaret ”ved ikke”, og andelen er næsten den samme blandt kvinder og mænd. Det måske mest bemærkelsesværdige ved de afgivne svar er, at 65 procent af respondenterne opfatter islamofobi som noget, der retter sig mod islam, mens kun 35 procent opfatter islamofobi som noget rettet mod muslimer. Der er kun 37 procent af respondenterne, der vil karakterisere skepsis over for islam eller kritik af islam som islamofobi og kun 16 procent, der vil karakterisere skepsis over for muslimer eller kritik af muslimer på denne måde. Med nogen forsigtighed kan opfattelsen af islamofobi blandt et flertal af de respondenter, der ikke har svaret ”ved ikke”, rekonstrueres på denne måde: islamofobi er en (negativ) holdning, der har noget at gøre med islam, ikke med muslimer, og skepsis over for eller kritik af islam er ikke det samme som islamofobi.

Respondenterne er også blevet spurgt om, hvad de forstår ved islamofobi, og hvorvidt de mener, at danskerne generelt er islamofobe.

Islamofobi

Sammenfatende kan et flertal opfatte af holdningen til islam og muslimer i Danmark på baggrund af disse resultater groft skitseres på følgende måde: islam er den mest udskældte religion i Danmark. Danskerne har et dårligt forhold til islam som religion, og muslimer er den befolkningsgruppe, der generelt behandles dårligst af danskerne. Det er imidlertid muslimernes egen skyld, hvis de er udskældte. De danske myndigheders forhold til islam som religion er godt, og muslimer er ikke den befolkningsgruppe, danske myndigheder generelt behandler dårligst.

Der er et stort flertal (87 procent) blandt de respondenter, der har tilkendegivet en opfattelse på dette punkt, for det synspunkt, at islam er den mest udskældte religion i Danmark. Men samtidig er et – noget mindre – flertal (53 procent) også af den opfattelse, at muslimer selv er skyld i, hvis de er udskældte i Danmark.

Endnu mindre er tilslutningen til opfattelsen af, at muslimer i Danmark er den befolkningsgruppe, der bliver behandlet dårligst af myndighederne, og hussstandsindkomst er svag.

danskerne behandling af muslimer: forholder til islam som religion opfattes i større udstrækning som negativt end behandlingen af muslimer. Andelen, der er enig i, at muslimer i Danmark er den befolkningsgruppe, der bliver behandlet dårligst af myndighederne, er en anelse højere blandt kvinder (35 procent) end blandt mænd (33 procent). En større andel blandt de 18- til 29-årige (41 procent) end blandt respondenter på 70 år og derover (28 procent) er enig i, at muslimer i Danmark er den befolkningsgruppe, der bliver behandlet dårligst af myndighederne, og hussstandsindkomst er svag.

flertal for denne opfattelse i den yngste aldersgruppe heller. Sammenhængen mellem opfattelsen af, at muslimer i Danmark er den befolkningsgruppe, der bliver behandlet dårligst af myndighederne, og hussstandsindkomst er svag.

Respondenterne er delte i deres opfattelse af, hvorvidt danskernes generelt er islamofobe. Et lille flertal (52 procent) svarer benægtende. Bemærkelsesværdigt er det, at andelen, der har svaret "ved ikke" til dette spørgsmål (16 procent), er betydelig mindre end andelen, der har tilkendegivet ikke at vide, hvad islamofobi er. Det må nødvendigvis indebære, at i hvert fald nogle respondenter har svaret på, om danskernes generelt er islamofobe uden at vide, hvad begrebet dækker over. Mere generelt betyder det forhold, at forståelsen af, hvad islamofobi er, er så forskellig blandt respondenterne, at svarene på, hvorvidt danskernes generelt er islamofobe, er vanskelige at sammenligne og derfor vanskelige at fortolke som et samlet udtryk for en bestemt opfattelse.